

Strategi för prioritering av EBH i en statlig verksamhet

Renare marks höstmöte 2005-10-18

Niklas Löwegren, Banverket

Förorenad mark – Bekymmer eller möjlighet?

Svar: Bekymmer.....

- Stora kostnader
- Komplicerad problematik
- Ovan organisation
- Ovana ägare (näringsdepartementet)

Järnvägsförvaltningens historia

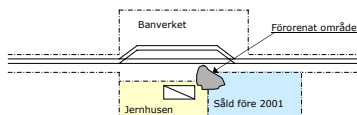
- 1856 Färdigställdes den första svenska järnvägen (Örebro – Nora), i privat regi.
- 1856 SJ börjar bygga järnväg (Statens Järnvägsbyggnader, Kungliga styrelsens över statens järnvägsbyggnader, Kungliga järnvägsstyrelsen, Statens järnvägar).
- 1856 – 1939 Staten och privata bolag bygger och driver järnväg och tågtrafik.
- 1930-talet når järnvägsnätet maximum, 1 700 mil.
- 1939 Det svenska järnvägsnätet förstatligas, införlivas i SJ.
- 1988 SJs banhållande del avskiljs och blir Banverket, SJ fortsätter att förvalta alla fastigheter genom SJ Fastigheter och senare Jernhusen.
- 2003 SJ bolagiseras och Jernhusen blir ett statligt aktiebolag, Banverket blir förvaltare för de fastigheter som "saknar värde" (ca 23 000 fastigheter, mestadels linje- och bangårdsområden).

Järnvägens ansvar för förorenade områden

- Banverket har, enligt Näringsdepartementet, efterbehandlingsansvar för förorenade områden som finns inom de fastigheter som Banverket förvaltar åt staten! efter övertagande av restbeståndet från Statens järnvägar (2003-01-01). Dessutom har Banverket efterbehandlingsansvar för statlig järnvägsverksamhet, som har skett inom områden, som Jernhusen upplåter med servitutsrätt åt Banverket.
- Jernhusen har endast ett begränsat undersökningsansvar för de fastigheter som man ägde 2003-01-01 (vid bolagsbildandet avtalade man bort allt retroaktivt miljöansvar till Staten).
- Staten (Statens järnvägar?) har ansvar för föroreningar på Jernhusens fastigheter samt på av SJ tidigare försälda fastigheter.

¹ Banverket anser att detta gäller förorenade områden som kommer av järnvägsverksamhet och att ansvaret är retroaktivt.

Statlig järnvägsmark - principskiss

Fördelning av ansvar inom Banverket

Förvaltande enheter:

- Banregionerna (Luleå, Gävle, Stockholm, Göteborg och Malmö) ansvarar operativt för järnvägen.
- Huvudkontoret föreskriver, samordnar, ger råd, sätter mål, kontrollerar.

Producerande enheter:

- "Entreprenadföretagen" BV Industridivisionen och BV Produktion ansvarar för föreningar som har skett efter 1998-01-01. För föreningar som har skett tidigare av samma verksamhet ansvarar banregionerna.

Styrande dokument

- Regleringsbrev: De senaste regleringsbrev har haft skrivningar om att a) verksamheten ska bidra till att de nationella miljökvalitetsmålen nås, b) antalet förerenade områden ska minska och c) förekomsten av förerenade områden ska redovisas till departementet.
- Banverkets miljöpolicy: Anger a) att Banverket ska följa miljölagstiftning och b) begränsa och förebygga negativa miljöeffekter.
 - Innebär att Banverket ska följa samhällets krav, men inte ha en högre ambitionsnivå
 - Innebär att Banverket ska agera på samma sätt som en privat verksamhetsutövare

Finansiering

- Det finns i princip två anslag med medel: investeringsmedel och underhållsmedel.
- Efterbehandling i samband med nybyggnation belastar investeringsanslagen.
- Efterbehandling i samband med underhåll belastar underhållsanslagen.
- Riktade insatser för efterbehandling av förerenade områden är investeringar.
 - Efterbehandling konkurrerar därmed med byggnation av järnväg.
 - Efterbehandling får därför prioriteras mot Banverkets andra behov och krav. I ett samhällsperspektiv ska miljönyttan av efterbehandlingen vara rimlig i förhållande till nyttan med järnvägsverksamheten.

Planering

Riktade insatser för förorenade områden planeras på samma sätt som övriga investeringsprojekt:

- I den långsiktiga Framtidsplanen (12 år, omarbetas vart 4:e år) läggs den övergripande ambitionen för hela Banverkets investeringsprojekt. Här läggs potter för bl.a. efterbehandling.
- I Verksamhetsplanen (3-årig, omarbetas varje år) läggs den mer kortsiktiga ambitionen för varje banregion. Inom den ram som Framtidsplanen anger fördelas medel efter banregionernas önskemål.

Banverkets strategi för förorenade områden

- Bygger upp och dokumenterar kunskap och erfarenheter om föroreningsförhållanden orsakade av järnvägsverksamhet, vad avser skador och olägenhet på människors hälsa eller miljön samt spridning av dessa föroreningar.
- Genom riktade insatser och schaktningsarbeten genomföra åtgärder, baserade på värdering av effekter, kostnader och konsekvenser, med syfte att förhindra spridning av föroreningar och förebygga eventuella skador eller olägenheter.
- Tillförsäkras sig att fastigheter är bedömda med avseende på föroreningsstatus i relation till planerad användning innan Banverket ingår avtal om köp och försäljning, arrenden samt in- och uthyrning.
- Tillförsäkras sig att fastigheter är bedömda med avseende på föroreningsstatus i relation till planerad användning innan Banverket ändrar en fastighets användning.

Strategi för hantering av punktkällor, riktade insatser

- Inventering av förorenande verksamheter.
- Inventering av punktkällor samt prioritering (genomförs av banregionerna 2005 – 2006).
- Undersökning i prioriteringsordning.
- Efterbehandling i prioriteringsordning.
- Förvaltning och tillsyn av de förorenade områden som inte efterbehandlas.

Strategi för hantering av diffusa föroreningskällor

- Inventering av förorenande verksamheter (samma som för punktkällor).
- Förbättra kunskapen om föroreningsbelastningen från diffusa källor och den sekundära spridningen till omgivningen samt de skyddsobjekt som kan beröras.
- Efterbehandling av områden som förorenats diffust sker framför allt vid markarbeten.
- Förvaltning och tillsyn av de förorenade områden som inte efterbehandlas (samma som för punktkällor).

Önskemål från en problemägare

- De åtgärder som genomförs ska vara rimliga i förhållande till miljönyttan – så är inte alltid fallet. Genomförda NV-projekt har en högre saneringsambition än vad som är rimligt för en verksamhetsutövare
- Generella riktvärden utgår från att 50% av arterna i marken ska skyddas. Svårt att frångå vid platsspecifika bedömningar. Bör kunna acceptera en större utslagning
- Eftersträva dialog med problemägaren
- Vi har kunskap om vår verksamhet – lyssna på oss
- Olika bedömningsnivåer mellan olika tillsynsmyndigheter – samordna er

Förorenad mark – Bekymmer eller möjlighet?

Svar: Bekymmer..... men med möjlighet till förbättringar och positiv utkomst:

- mindre omgivningspåverkan
- bättre arbetsmiljö
- ett hållbart transportmedel

